

A. Οι υποθετικοί λόγοι ανάλογα με τον τρόπο εισαγωγής και εκφοράς της υπόθεσης και την έγκλιση της απόδοσης διακρίνονται σε έξι είδη με αντίστοιχες σημασίες.

α) 1ο είδος: Το πραγματικό

ΥΠΟΘΕΣΗ	ΑΠΟΔΟΣΗ
«εἰ» + οριστική κάθε χρόνου (μτφρ. αν + οριστική)	κάθε έγκλιση, εκτός από δυνητική οριστική (μτφρ. η αντίστοιχη έγκλιση)

π.χ. **Εἰ** θεοί τι **δρῶσιν** αἰσχροῖν, οὐκ εἰσὶν θεοί. (μτφρ. εἰάν οι θεοί κάνουν κάτι ανήθικο, δεν είναι θεοί.)

Παρατήρηση:

Όταν η υπόθεση και η απόδοση εκφέρονται με οριστική μέλλοντα τότε ο υποθετικός λόγος εκφράζει το πραγματικό με σημασία προσδοκώμενου. Σ' αυτήν την περίπτωση η υπόθεση εκφράζει κάτι το ανεπιθύμητο και η απόδοση δηλώνει ότι θα επακολουθήσει οπωσδήποτε το προσδοκώμενο, που αποτελεί τρόπον τινά ένα είδος υφέρπουσας απειλής, προειδοποίησης ή και συναισθηματικής παρόρμησης.

π.χ. **Εἰ** μὲν δώσει τῶν ἐπιτηδευμάτων Τίμαρχος δίκην, ἀρχὴν εὐκοσμίας ἐν τῇ πόλει **κατασκευάσετε**. (μτφρ. Εἰάν ο Τίμαρχος θα τιμωρηθεί για τις πράξεις του, θα επιβάλετε ευταξία στην πόλη.)

π.χ. **Εἰ** ὧδε **στρατευσόμεθα**, οὐ **δυνησόμεθα** μάχεσθαι. (μτφρ. Αν εκστρατεύσουμε με αυτόν τον τρόπο, δεν θα μπορέσουμε να πολεμήσουμε.)

β) 2ο είδος: Το μη πραγματικό ή αντίθετο του πραγματικού

ΥΠΟΘΕΣΗ	ΑΠΟΔΟΣΗ
«εἰ» + οριστική ιστορικού χρόνου (μτφρ. αν + οριστική παρατατικού ή υπερσυντελικού)	δυνητική οριστική (οριστική ιστορικού χρόνου + δυνητικό «ἂν») (μτφρ. θα + παρατατικός ή υπερσυντέλικος)

π.χ. Ταῦτα οὐκ **ἂν προέλεγεν**, εἰ μὴ **ἐπίστευεν** ἀληθεύσειν. (μτφρ. Δεν θα έλεγε προηγουμένως αυτά, αν δεν πίστευε ότι είναι αληθή.)

Παρατήρηση:

Το δυνητικό «ἂν» μπορεί να παραλείπεται από την απόδοση στις περιπτώσεις που υπάρχει:

- α) παρατατικός απρόσωπων ρημάτων ή εκφράσεων (ἔδει, ἐχρῆν, προσῆκε, ἐξῆν, ἐνῆν, ἔπρεπε, ἄξιον ἦν, δίκαιον ἦν, ἀναγκαῖον ἦν, εἰκὸς ἦν, ὑπῆρχε, οἶόν τ' ἦν, καλὸν ἦν, αἰσχροῖν ἦν, ἔπρεπε, ἐλυσιτέλει, συνέφερον κ.λπ.) + απαρέμφατο,
- β) παρατατικός ή αόριστος των ρημάτων κινδυνεύω, μέλλω, βούλομαι + απαρέμφατο,
- γ) ρηματικό επίθετο σε -τέος + ἦν,
- δ) δυνητικός ρηματικός τύπος (= απαρέμφατο ή μετοχή + ἂν).

π.χ.:

Εἰ μὲν ποτε **ἠδίκησέ** με, **προσῆκεν** αὐτῷ δίκην δίδοναι. (μτφρ. Αν βέβαια με αδίκησε κάποτε, έπρεπε αυτός να τιμωρηθεί.)

Εἰ γὰρ **οἶόν τ' ἦν** ἀθανάτους εἶναι, **ἄξιον ἦν** πενθεῖν τούτους. (μτφρ. Αν ήταν δυνατό να είναι αθάνατοι, άξιζε να πενθεί κανείς αυτούς.)

Ἡ πόλις ἐκινδύνευσεν πᾶσα διαφθαρήναι, εἰ ἄνεμος ἐπεγένετο τῇ φλογὶ ἐπίφορος ἐς αὐτήν. (μτφρ. Λίγο ακόμα και θα καταστρεφόταν η πόλη, αν ο άνεμος φυσούσε τη φωτιά με κατεύθυνση προς αυτή.)

γ) 3ο είδος: Το προσδοκώμενο

ΥΠΟΘΕΣΗ	ΑΠΟΔΟΣΗ
«ἐάν», «ἄν», «ἦν» + υποτακτική (μτφρ. αν + υποτακτική)	οριστική μέλλοντα ή μελλοντική έκφραση (μτφρ. οριστική μέλλοντα)

π.χ. Ἐὰν μὲν τοίνυν τοὺς ἀγνώτας **κολάζετε**, οὐδεὶς **ἔσται** τῶν ἄλλων βελτίων. (μτφρ. Αν τιμωρείτε τους άσημους, κανείς δεν θα γίνει καλύτερος από τους υπόλοιπους.)

Παρατήρηση:

α) Ως μελλοντική έκφραση μπορεί να θεωρηθεί η υποτακτική, η δυνητική ευκτική, η ευχετική ευκτική, η προστακτική, τα απρόσωπα ρήματα με υποκείμενο τελικό απαρέμφατο, τα ρηματικά επίθετα σε -τέος, -τός, ενεστώτας με σημασία μέλλοντα, αόριστος με σημασία μέλλοντα, παρακείμενος με σημασία μέλλοντα, δευτερεύουσα πρόταση, τελική μετοχή.

π.χ. Ἐὰν πάντα ἀκούσητε, **κρίνατε**. (μτφρ. Αν ακούσετε τα πάντα, αποφασίστε.)

β) Το προσδοκώμενο μπορεί να δηλωθεί και με οριστική μέλλοντα και στην υπόθεση και στην απόδοση. Στην προκειμένη περίπτωση, η υπόθεση δηλώνει κάτι το ανεπιθύμητο, ενώ η απόδοση τη βεβαιότητα της επακολούθησης του προσδοκωμένου. Αυτή η βεβαιότητα συνιστά κατά κάποιον τρόπο απειλή, προειδοποίηση ή συναισθηματική παρόρμηση, σε περίπτωση που πραγματοποιηθεί ό,τι λέγεται στη υπόθεση. π.χ. Εἰ Ἴκτορα ἀποκτενεῖς, καὶ αὐτὸς ἀποθανεῖ. (μτφρ. Αν σκοτώσεις τον Ἴκτορα, και ο ίδιος θα πεθάνεις.)

δ) 4ο είδος: Αόριστη επανάληψη στο παρόν - μέλλον

ΥΠΟΘΕΣΗ	ΑΠΟΔΟΣΗ
«ἐάν», «ἄν», «ἦν» + υποτακτική (μτφρ. αν + υποτακτική ή κάθε φορά που + οριστική)	οριστική ενεστώτα ή γνωμικός μέλλοντας, γνωμικός αόριστος, παρακείμενος με σημασία ενεστώτα (μτφρ. οριστική ενεστώτα)

π.χ. Ἦν ἐγγύς ἔλθῃ θάνατος, οὐδεὶς **βούλεται** θνήσκειν. (μτφρ. Αν πλησιάσει / Κάθε φορά που πλησιάζει ο θάνατος, κανείς δεν θέλει να πεθάνει.)

π.χ. Ἦν δέ τις τούτων τι παραβαίνῃ, ζημίαν αὐτοῖς **ἐπέθεσαν**. (μτφρ. Αν / Κάθε φορά που κάποιος απ' αυτούς παρέβαινε κάτι τους τιμωρούσαν.)

ε) 5ο είδος: Απλή σκέψη του λέγοντος

ΥΠΟΘΕΣΗ	ΑΠΟΔΟΣΗ
«εἰ» + ευκτική (μτφρ. αν + οριστική)	δυνητική ευκτική (ευκτική όλων των χρόνων εκτός από μέλλοντα + δυνητικό «ἄν») (μτφρ. οριστική μέλλοντα ή είναι δυνατόν να, μπορώ να, θα μπορέσω να + υποτακτική)

π.χ. Ἐτι δ' οὐδὲ **πάθοιτ' ἄν** ἀηδὲς οὐδὲν τοσοῦτον, **εἰ** πολλά τινος ληροῦντος **ἀκούσαίτε**. (μτφρ. Ακόμα δεν θα πάθετε τίποτα τόσο δυσάρεστο, αν ακούσετε κάποιον να φλυαρεί.)

Παρατήρηση:

Στην απόδοση σπανιότερα μπορεί να υπάρχει οριστική αρκτικού χρόνου, ευχετική ευκτική, προστακτική, δυνητικό απαρέμφατο, δυνητική μετοχή:

π.χ. Εἴ τις τάδε **παραβαίνοι**, ἐναγῆς ἔστω τοῦ Ἀπόλλωνος. (μτφρ. Αν κάποιος παραβεί αυτά, να έχει την κατάρα του Απόλλωνα.)

π.χ. Εἰ γένοιτο φανερόν τὸ μέλλον συνοίσειν τῇ πόλει, νομίζω ἂν ὑμᾶς **ἐλέσθαι** τοῦτο ἀντί πολλῶν χρημάτων. (μτφρ. Αν γίνει γνωστό αυτό που πρόκειται να συμφέρει στην πόλη, νομίζω πως θα το προτιμήσετε αντί για πολλά χρήματα.)

π.χ. Ἀγησίλαος γινώσκει εἰ ταῦτα **πράττειεν ἀμαρτάνοντας** ἂν αὐτούς. (μτφρ. Ο Αγησίλαος πληροφορεῖται ότι αυτοί μπορεί να διαπράττουν λάθη, αν κάνουν αυτά.)

στ) 6ο είδος: Αόριστη επανάληψη στο παρελθόν.

ΥΠΟΘΕΣΗ	ΑΠΟΔΟΣΗ
«εἰ» + ευκτική (επαναληπτική) (μτφρ. κάθε φορά που + οριστική παρατατικού)	παρατατικός (σπανίως με το ἂν), οριστική αορίστου, (σπανίως χωρίς το ἂν), υπερσυντέλικος με σημασία παρατατικού (μτφρ. οριστική παρατατικού)

π.χ. Λύσανδρος δὲ τούς τε φρουρούς τῶν Ἀθηναίων καὶ εἴ τινα ἄλλον Ἀθηναῖον **ἴδοι** που, **ἀπέπεμπεν** εἰς τὰς Ἀθήνας.
(μτφρ. Ο Λύσανδρος και τις αθηναϊκές φρουρές και αν κάποιον άλλο Αθηναίο έβρισκε κάπου, τους έστελνε στην Αθήνα.)

π.χ. Εἴ δέ τις **ἀντείποι**, **έτεθνήκει**. (μτφρ. Αν κανείς αντιμιλούσε, αμέσως ήταν νεκρός.)

Β. Ένας υποθετικός λόγος, ανάλογα με τον αριθμό των προτάσεων που τον αποτελούν διακρίνεται στα εξής είδη:

1. **Απλός**, όταν αποτελείται από μια υπόθεση και μια απόδοση.

π.χ. Εἰ εἰσὶ βωμοί, εἰσὶ καὶ θεοί. (μτφρ. Αν (πράγματι) υπάρχουν βωμοί, υπάρχουν και θεοί.)

2. **Σύνθετος**, όταν αποτελείται από περισσότερες από μία υποθέσεις ή/ και αποδόσεις.

π.χ. Ἐὰν τοίνυν τούτου καταψηφίσθησθε, οὐ μόνον οἱ ἐν τῇ πόλει εἴσονται, ἀλλὰ καὶ οἱ σύμμαχοι αἰσθήσονται καὶ οἱ πολέμιοι πεύσονται. (μτφρ. Αν λοιπόν καταδικάσετε αυτόν, όχι μόνο οι πολίτες στην πόλη θα (το) μάθουν, αλλά και οι σύμμαχοι θα (το) αντιληφθούν και οι εχθροί θα (το) πληροφορηθούν.)

Παρατήρηση:

Σε έναν **σύνθετο** υποθετικό λόγο οι υποθέσεις ενδέχεται να εισάγονται και ταυτόχρονα να συνδέονται διαζευκτικά με τους συνδέσμους εἴτε - εἴτε, ἐάντε - ἐάντε, ἦντε - ἦντε, ἄντε - ἄντε.

π.χ. Ἐὰν τε οἱ τετρακόσιοι κρατήσωσιν ἐὰν τε οἱ ἐκ Μιλήτου πολέμιοι, διαφθαρήσεσθε. (μτφρ. Κι αν νικήσουν οι τετρακόσιοι, και αν (νικήσουν) οι εχθροί από τη Μίλητο, θα καταστραφείτε.)

3. **Ελλειπτικός**, όταν λείπει το ρήμα της υπόθεσης ή της απόδοσης ή και ολόκληρη η υπόθεση ή η απόδοση, επειδή μπορεί να εννοηθούν εύκολα από τα συμφραζόμενα. Τότε δεν εισάγεται υποθετική πρόταση, αλλά προκύπτουν υποθετικές εκφράσεις με επιρρηματική σημασία, όπως:

- εἰ δὲ μὴ (αλλιώς, ειδάλως, σε αντίθετη περίπτωση),
- εἰ μὴ (εκτός, παρά μόνο),
- εἰ μὴ ἄρα (εκτός πια και αν, εκτός αν ίσως),
- πλὴν εἰ (εκτός πια και αν)
- ἐὰν μόνον (αρκεί μόνο να)
- εἴ τις (περισσότερο από κάθε άλλον)
- εἴ τις καὶ ἄλλος, εἶπερ τις καὶ ἄλλος (περισσότερο από κάθε άλλον),
- εἴ ποτε (περισσότερο από κάθε άλλη φορά)
- εἶπερ ποτέ, εἶπερ ποτέ καὶ ἄλλοτε, εἶποτε καὶ ἄλλοτε (περισσότερο από κάθε άλλη φορά),
- εἴ πως (περισσότερο από κάθε άλλο τρόπο)
- εἶπερ πως (περισσότερο από κάθε άλλο τρόπο)
- εἴ πως καὶ ἄλλως (περισσότερο από κάθε άλλο τρόπο)
- εἶπερ που (περισσότερο από κάθε άλλο μέρος)
- εἴ που καὶ ἄλλη (περισσότερο από κάθε άλλο τρόπο)

- **εἶπερ που καὶ ἄλλη** (περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλο τρόπο)
- **εἰ δ' ἄγε** (εμπρὸς λοιπὸν)

π.χ. Πῶς ἂν οὖν ὁ τοιοῦτος ἀνὴρ διαφθείροι τοὺς νέους; **εἰ μὴ ἄρα** ἢ τῆς ἀρετῆς ἐπιμέλεια διαφθορά ἐστίν (μτφρ. Πῶς λοιπὸν ἦταν δυνατόν ἕνας τέτοιος ἄνθρωπος νὰ διαφθείρει τοὺς νέους; ἐκτὸς πια καὶ ἂν θεωρεῖται διαφθορά ἡ φροντίδα γιὰ τὴν ἀρετή.)

π.χ. Πρὸς τῶν θεῶν, ἔφη, ὦ Κύριε, μὴ οὕτω λέγε· **εἰ δὲ μὴ**, οὐ θαρροῦντά με ἕξεις. (μτφρ. Πρὸς θεοῦ, εἶπε Κύριε, μὴ μιλάς ἐτσι· διαφορετικὰ, θὰ με αποθαρρύνεις).

Σημείωση

1. Μερικὲς ἐκφράσεις, ἀποτελούμενες ἀπὸ ἀναφορικὰ ἐπιρρήματα καὶ ὑποθετικό σύνδεσμο, πήραν τὴ σημασία ἀναφορικῶν ὁμοιωματικῶν μοριῶν. Τέτοιες ἐκφράσεις εἶναι:

ὡς εἰ (σαν, ὅπως)

ὡς ἂν (σαν, ὅπως)

ὡσπερ ἂν (σαν, ὅπως)

ὡσπερ ἂν εἰ (σαν, ὅπως)

2. Μία ὑποθετικὴ πρόταση ἐκτὸς ἀπὸ ἐπιρρηματικός προσδιορισμός τῆς προϋπόθεσης, λειτουργεῖ, σπανίως βέβαια, καὶ ὡς ὀνοματικὴ πρόταση (ὡς ὑποκείμενο, ἀντικείμενο, ἐπεξηγήση).

π.χ. Τέρας ἐστίν **εἴ τις ἠτύχηκε διὰ βίου** (μτφρ. Εἶναι τέρας ἂν κάποιος ἔχει εὐτυχήσει σὲ ὅλη τὴν ζωὴ).

ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΟ

π.χ. Λύσανδρος δὲ τοὺς τε φρουροὺς τῶν Ἀθηναίων **καὶ εἴ τινα ἄλλον Ἀθηναῖον ἴδοι που**, ἀπέπεμπεν εἰς τὰς Ἀθήνας. (μτφρ. Ὁ Λύσανδρος καὶ τὶς ἀθηναϊκὲς φρουρὲς καὶ ἂν κάποιον ἄλλο Ἀθηναῖο ἐβρῖσκε κάπου, τοὺς ἐστελνε στὴν Ἀθήνα.) ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ

π.χ. Οὕτω δ' ἂν ἀκριβέστατα συνθεωρήσαιτε τὸ τοῖς κειμένοις νόμοις πείθεσθαι ἡλικὸν ἀγαθὸν ἐστίν, **εἰ τὰ ἐκ τῶν νόμων ἀγαθὰ πρὸ ὀφθαλμῶν ὑμῖν αὐτοῖς ποιησάμενοι θεωρήσαιτε**. (μτφρ. Ἐτσι μπορεῖτε νὰ συνεξετάσετε τὴν ὑπακοή στὴν υφιστάμενη νομοθεσία πόσο σπουδαῖο ἀγαθὸ εἶναι, ἂν δηλαδὴ θέσετε μπροστά στα μάτια σας καὶ εξετάσετε τὰ καλὰ που προέρχονται ἀπὸ τοὺς νόμους.) ΕΠΕΞΗΓΗΣΗ

Ἰσοδύναμες συντακτικὲς μορφές

Τὴν ὑπόθεση μποροῦν νὰ τὴν ἐκφράσουν:

α. ἡ ὑποθετικὴ μετοχή

β. ὁποιαδήποτε ἐκφραση με ὑποθετικὴ σημασία

π.χ. **Ἐκείνων ἐπιόντων** ἡμεῖς ἀπεχωροῦμεν. (εἰ ἐκεῖνοι ἐπίοιεν, ἡμεῖς ἀπεχωροῦμεν: ἀόριστη ἐπανάληψη στο παρελθόν. Μτφρ. Κάθε φορὰ που ἐκεῖνοι ἐπετίθεντο, εμεῖς ὑποχωροῦσαμε.)

π.χ. Δεῖ δὴ χρημάτων καὶ **ἄνευ τούτων** οὐδὲν ἐστὶ γενέσθαι τῶν δεόντων (ἄνευ τούτων = εἰ μὴ ἔχομεν ταῦτα. Μτφρ. Ἐχομε ἀνάγκη ἀπὸ χρήματα καὶ χωρὶς αὐτὰ / ἂν δὲν τὰ ἐξοικονομήσουμε δὲν εἶναι δυνατόν νὰ γίνῃ κάτι ἀπὸ ὅσα πρέπει.)